

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มีประวัติความเป็นมาที่สามารถแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ว่ามีอายุมากกว่า 700 ปี เป็นชนชาติที่มีอารยธรรมเป็นของตนเอง มีการดำรงชีพ มีภาษาพูด ภาษาเขียน มีขนบธรรมเนียมประเพณี มีค่านิยมที่ดีงาม มีศิลปและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบของวิถีการดำเนินชีวิตของชนชาติไทย วิถีชีวิตและความเป็นอยู่อย่างไทยนี้ถือว่าเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยซึ่งมีการสืบทอดจากบรรพชนมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคมและสภาวะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยมาโดยตลอด ค่านิยมของวัฒนธรรมไทยอันดีงามนี้เองที่ทำให้สังคมไทยซึ่งเป็นสังคมแบบเกษตรกรรมมีความปกติสุข สงบร่มเย็นและมีผลให้ชาติไทยครองความเป็นเอกราชมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าบรรพชนของเรามีภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเจตนคติที่ดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนชาติไทยให้แก่ลูกหลานไทยได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมา สมดังคำกล่าวที่ว่า “การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ” (คณะอนุกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 42)

ภูมิปัญญาที่บรรพชนของชนชาติไทยใช้ในการสืบสานหรือถ่ายทอดความรู้เรื่องวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย ก็คือ การใช้ประสบการณ์ตรง (Direct Experience) โดยใช้สื่อหรือตัวกลางที่เป็นของจริงซึ่งได้แก่ ตัวบุคคล สื่อบุคคลจะทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอนและกระทำเป็นตัวอย่าง เริ่มตั้งแต่สังคมในครอบครัวที่มีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ คอยอบรม บ่มนิสัย และฝึกฝนบุตรหลานของตน เกี่ยวกับการกินอยู่ การพูดจา การประพฤติปฏิบัติ การทำมาหาเลี้ยงชีพ การมีคุณธรรม โดยพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่จะกระทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุตรหลานของตนลอกเลียนแบบ และมีการใช้กิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมสร้างค่านิยมที่ดีในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม สร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลูกฝังความสามัคคีปรองดอง ให้ลูกหลานได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง อันก่อให้เกิดความผาสุกของสังคม ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นนี้ส่วนใหญ่จะยึดหลักทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและการดำรงชีพเป็นแนวทางปฏิบัติ เช่น การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน การจัดการแสดงหรือการเล่นในงานฉลองเทศกาลต่างๆ ประเพณีการลงแขก เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อประเภทของจริง เช่น อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เพื่อ

เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและความสุนทรียภาพ ที่ผลิตออกมาในลักษณะของรูปธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ลวดลายในเครื่องนุ่งห่ม หรือ ศาสนสถานต่างๆ ที่มีความปราณีต วิจิตร บรรจง งดงาม เป็นหลักฐานให้บุตรหลานได้เรียนรู้ และดูแลอย่าง ซึ่งเทคนิคหรือวิธีการและสื่อหลากหลายรูปแบบนี้เอง ที่บรรพชนของชนชาติไทย ใช้ในการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่า และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมมาโดยตลอดเป็นการสร้างสรรค์และเชื่อมประสานให้เกิด เครือข่ายทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของชาติและถือว่าเป็นเอกลักษณ์ ของชนชาติไทยสืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน(สมพจน์ จันทรเทียง, 2539: 20-23)

จากการพัฒนาประเทศในระบอบสองทศวรรษที่ผ่านมาที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็น ประการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า มีการเพิ่มผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อ การส่งออก และผลกระทบจากความเจริญอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและกระแสแห่งการสื่อสารที่ ไร้พรมแดน(Globalization)แล้ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยที่เคยสงบสุขจากสังคม ภาคเกษตรกรรมเปลี่ยนมาเป็นสังคมแห่งการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไป อย่างรวดเร็ว ทำให้ค่านิยมที่ค้ำของสังคมไทยที่มีอยู่ถูกปล่อยปละละเลย เช่น ความเป็นครอบครัว ความสันโดษ การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีที่มีต่อกันลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดเจตคติในการทำงานร่วมกัน ขาดจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน มีการรวมตัวของคนเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่ ความขัดแย้งและปัญหานานัปการ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2538: 36) ผล กระทบของการปรับเปลี่ยนสภาพสังคมและค่านิยมนี้ครอบคลุมไปทั่วภูมิภาคทุกจังหวัดของ ประเทศไทย ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการคิดของคนในสังคมเป็นวิธีการคิดแบบแยกส่วน ไม่คำนึง ถึงความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ อย่างเป็นระบบ ระบบการศึกษาไม่สามารถสร้างสรรค์ให้คนรัก การอ่าน การฟัง การคิดและการวิเคราะห์หาเหตุผล ระบบการศาสนายังล้าหลังทำให้คนไทยหลงม งายกับเรื่องไร้สาระไร้เหตุผลมากยิ่งขึ้น ไม่เห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ เป็นประโยชน์ ต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของสังคมและ วัฒนธรรม สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เทคนิคหรือวิธีการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไม่ เอื้ออำนวย ด้วยสื่อต่างๆ ที่มีอยู่มากมายยังขาดคุณภาพและขาดการพัฒนา อีกทั้งยังไม่ได้นำสื่อมาใช้ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมเท่าที่ควร (พยุงค์ค์ จันทรสุรินทร์, 2539: 13)

ซึ่งแนวทางในการนำสื่อมาใช้เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมนี้ คณะอนุกรรมการการศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ(2539) ได้วิเคราะห์ถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นใน

สังคมไทยและความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินงานวัฒนธรรมในอนาคต เสนอให้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเพื่อประกอบการจัดทำแผนวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2540 ไว้ดังนี้ ประการแรก ในการสืบทอดงานวัฒนธรรมนั้นเป็นหน้าที่ของประชาชน ชุมชนและหมู่บ้านหรือท้องถิ่น ที่จะต้องรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลัก เพราะประชาชนในท้องถิ่นจะมีความรู้อย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมของชุมชนตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น ประการที่สองหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่สร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมให้แก่ประชาชน โดยต้องใช้สื่อหลากหลายประเภทในการสร้างความรู้และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการใช้สื่อที่เข้าใจได้ง่ายชัดเจน หาได้ง่าย มีราคาถูก ใช้ได้ง่าย ใช้ได้ทุกเวลาที่ต้องการ ใช้ได้นานและมีอยู่ในท้องถิ่น ประการที่สามต้องเร่งพัฒนางานบริการสื่อทางด้านวัฒนธรรมให้มีคุณภาพและพอเพียงแก่ความต้องการของหน่วยงาน สถานศึกษา และองค์กรชุมชนต่างๆ ประการสุดท้ายในสำนักงานปลัดกระทรวงในส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยงานกลางในการเชื่อมประสานและวางแผนดำเนินงานวัฒนธรรมในจังหวัด (คณะอนุกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 262-263)

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาช้านานแล้วตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จังหวัดกาญจนบุรีตั้งอยู่ทางภาคกลางตะวันตกของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ มีชาวไทยหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่เช่น จีน พม่า มอญ กะเหรี่ยง ลาว เขมร ขมุ ละว้า และอยู่กระจัดกระจายทั่วไป จึงมีวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนหลากหลายรูปแบบ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขตลอดมา ประชาชนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบัน วิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ชุมชนเกษตรกรรมล่มสลาย เกิดเป็นชุมชนอุตสาหกรรมขึ้นแทนที่ พื้นที่ในการทำเกษตรกรรมลดลง เฉลี่ยถึง 5.58% ในปี พ.ศ.2536 จากเดิมในปี พ.ศ. 2535 มีพื้นที่ทำการเกษตร 2,494,886 ไร่ ในปี พ.ศ. 2536 เหลือเพียง 2,355,494 ไร่ พื้นที่ลดลง 139,392 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรี, 2537) มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 มีจำนวน 1,153 โรง ในปี พ.ศ. 2539 มีจำนวน 1,317 โรง เพิ่มขึ้น 164 โรง คิดเป็น 14.22% (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรี, 2540)

จากการที่ชุมชนภาคอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างมากมายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในจังหวัดกาญจนบุรี ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบขึ้นใหม่ มีการย้ายถิ่นฐานจากชุมชนชนบทมาเป็นชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้จากความเร่งด่วนของการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมืองนี้เองจึงไม่ได้คำนึงถึงรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมในการนำมารองรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ถึงแม้จะมีความเจริญทางด้านวัตถุมาเอื้ออำนวยให้การดำเนินชีวิตเป็นสุขเพิ่มขึ้น แต่ในความเป็นจริงกลับก่อให้เกิดความสับสนและขัดแย้งในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ มากขึ้น เกิดความเครียด ความเห็นแก่ตัว ความหวงวิตกในความปลอดภัยและขาดความมั่นใจในวิถีชีวิตใหม่ เกิดปัญหาทางสังคมที่สลับซับซ้อนขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาครอบครัวเกิดการแตกแยก ปัญหาสุขภาพจิต การล่วงเกินทางเพศ การใช้แรงงานเด็ก และอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาทั้งหลายเหล่านี้กำลังรอการแก้ไขจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและภาคเอกชน ยิ่งยง เทาประสิทธิ์(2538) ได้ให้ความเห็นว่า การที่วิถีชีวิตของชุมชนเกิดขึ้นใหม่ถ้าไม่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นพื้นฐานแล้ว จะทำให้สถาบันครอบครัวถูกทำลายหรือล่มสลายลง กฎเกณฑ์ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถูกแทนที่ด้วยกฎระเบียบ ค่านิยม และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ไม่ได้พัฒนามาจากรากฐานเดิม ชุมชนยุคใหม่จะเป็นเพียงแหล่งแรงงานและตลาดของผลผลิตอุตสาหกรรมเท่านั้น ความสามารถในการพึ่งตนเองจะลดลง

สภาพสังคมที่ปรับเปลี่ยน และพื้นฐานวัฒนธรรมที่อ่อนแอ ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นมากมาย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรีเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกจังหวัดในเขตภูมิภาคภาคกลางตะวันตกเช่นเดียวกัน สำนักพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5 ซึ่งมีหน้าที่ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษานี้ ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ตระหนักถึงปัญหาและแนวโน้มของสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมภูมิภาคแถบนี้ จึงได้ระดมนักวิชาการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดทุกจังหวัด มาร่วมจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะ 15 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ.2538-2552) ของเขตการศึกษา 5 ซึ่งในแผนนี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาทางด้านวัฒนธรรมไว้ประการหนึ่ง คือ ให้มีการใช้สื่อทุกรูปแบบ เผยแพร่วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5, 2538: 5)

แนวคิดในการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของเขตการศึกษา 5 นี้ ก็เป็นการขนานรับกับแผนวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ 6 ประการ คือ ประการแรก สร้างความเข้มแข็งของบุคคล ครอบครัวชุมชน ประการที่สอง นำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา ประการที่สาม เผยแพร่คุณค่าวัฒนธรรมไทยในสังคมไทยและสังคมโลก ประการที่สี่ ใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาวัฒนธรรม ประการที่ห้า ระดมสรรพกำลังในการดำเนินงานวัฒนธรรม และประการสุดท้ายให้มีการลงทุนทางวัฒนธรรม(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540: 2-4)

จึงเห็นได้ว่า การนำสื่อมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม ที่ถูกต้องให้แก่สังคมหรือชุมชน นับเป็นวิถีทางที่สำคัญยิ่งวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นเตือนคนทุกระดับ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม เพราะสื่อเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ภาษา ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อถือ ค่านิยม ตลอดจนแนวความคิดต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งได้อย่างกว้างขวาง(สมยศสิงห์คำ, 2534) สามารถทำการสื่อสารกันได้โดยไม่ถูกจำกัดในเรื่องจำนวนคน เวลาและระยะทาง สื่อจึงมีความสำคัญอย่างกว้างขวางต่อชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานของเราต่อสังคมของเรา และต่อชุมชนโลก(World Community) จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อ เราจะเห็นได้ว่า สื่อ สามารถทำให้เกิดแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (An Impulse of Culture) โดยสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นพาหนะขนส่ง ถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือของวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริม ทัศนคติ จูงใจ และส่งเสริม จูงใจและส่งเสริมรูปแบบของพฤติกรรมของคนในสังคม ตลอดจนก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม และเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมได้ ตลอดจนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของสังคม สิ่งที่ต้องระวังคือ การแทรกแซงทางวัฒนธรรมของต่างประเทศ ซึ่งเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ(ปรมะ สตะเวทิน, 2539: 1-4)

แนวคิดและมาตรการที่นักวิชาการ นักเทคโนโลยีการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานวัฒนธรรมนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรีบดำเนินการ ซึ่งจากการติดตามศึกษาผลวิจัย ข้อวิจารณ์ ข้อวิเคราะห์ ของผู้รู้หลายสาขาวิชาชีพ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จะต้องเร่งปลูกฝังให้สังคมไทยหรือคนไทย ตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่า ของ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย โดยให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน ว่า คนจะมีชีวิตและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร คนเกี่ยวข้องกับครอบครัวและสังคมอย่างไร ควรมีหลักในศาสนาและจริยธรรมแบบไหน ผลผลิตของคนวัดกันด้วยอะไร และจะสืบทอดความรู้ สื่อสารความหมาย

ระหว่างกันด้วยภาษาอะไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดจิตสำนึก มีความคิดที่ถูกต้อง มีการประยุกต์และใช้เหตุผล ในการพิจารณาแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้อง สมดุลกับธรรมชาติ เหมาะสมกับสังคมของเรา และอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ (คณะอนุกรรมการ การศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 262-263)

ในการปฏิบัติงานวัฒนธรรมของจังหวัดกาญจนบุรี มีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรีเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาค สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบงานด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของหน่วยงานต่างๆ อาทิ หน่วยงานสังกัดกรมศิลปากร หน่วยงานสังกัดกรมศาสนา หน่วยงานสังกัดคณะกรรมการศึกษาเอกชน และหน่วยงานอื่นๆของกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี โดยทำหน้าที่เปรียบเสมือนกระทรวงศึกษาธิการในระดับภูมิภาค แบ่งงานในหน้าที่ออกเป็น 6 ฝ่ายด้วยกัน โดยมีฝ่ายการศาสนาและการวัฒนธรรมเป็นฝ่ายที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรมของจังหวัด โดยเฉพาะงานการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมของจังหวัด ซึ่งในการปฏิบัติงานดังกล่าว ได้มีการนำสื่อเข้ามาส่งเสริมการปฏิบัติงานอยู่โดยตลอด และต้องใช้สื่อหลากหลายรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานด้านนี้ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ได้สังเกตเห็นว่าจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับสามของประเทศ และมีชนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ด้วยเป็นจังหวัดชายแดนมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ สมควรดำเนินการวิจัยในเรื่องนี้ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยและสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมทั้งการศึกษาเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่ายังมีอุปสรรคหลายประการทำให้การดำเนินการไม่เกิดผลเท่าที่ควร จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี แต่จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่ปรากฏว่าได้มีการศึกษาวิจัยหรือมีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำปัญหานี้มาทำการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม คู่คุณค่า มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาการดำเนินงาน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรี ตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความต้องการการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรีของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรีตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นจำแนกเป็น 3 ประเภทได้แก่ สื่อบุคคล สื่ออาคารสถานที่ และสื่อกิจกรรม
2. การศึกษาสภาพการใช้ ความต้องการใช้ และปัญหาการใช้สื่อเผยแพร่วัฒนธรรมโดยกำหนดกรอบของการศึกษา เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการใช้สื่อ ด้านการคัดเลือกสื่อ ด้านการดำเนินการใช้สื่อ และด้านการประเมินผลการใช้สื่อ ตามแนวคิดของผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ(2540)
3. กิจกรรมเผยแพร่วัฒนธรรมที่ศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย การดำรงชีพ ภาษาและวรรณกรรม ศาสนาและจริยธรรม ศิลปะและการละเล่น และสังคม เศรษฐกิจและการเมือง
4. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรม และผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีที่ปฏิบัติงานอยู่ในปี พ.ศ.2541

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สื่อ หมายถึง เครื่องมือหรือเทคนิควิธีการต่างๆที่ใช้เป็นตัวกลางในการนำความรู้ไปสู่ประชาชน ได้แก่ บุคคล อาคารสถานที่ หรือกิจกรรม

การเผยแพร่วัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นหรือร่วมกันจัดขึ้นอย่างมีขั้นตอนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจอันดี ในเรื่องวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ สนองนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องกับข้อตกลงของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตที่คนไทย ได้สั่งสม เลือกรสร ปรับปรุง พัฒนา จนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสมกับคนไทย สภาพแวดล้อมและสังคมไทย เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นหลักในการประพฤติ ปฏิบัติร่วมกัน โดยสามารถแบ่งกรอบเนื้อหาของวัฒนธรรมเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำรงชีพ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านศิลปะและการละเล่น และด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

สื่อบุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ หรือ เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ผู้มีความรู้เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รากเหง้าทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ผู้สูงอายุ นักเล่านิทาน นักประดิษฐ์หรือช่างก่อสร้าง หมอตำแย หมอกลางบ้าน เราเรียกว่า ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้มีสุนทรีย์ภาพทางศิลป์ ได้แก่ นักดนตรี นักเพลง นักแสดง ช่างฝีมือทางจิตรศิลป์ เราเรียกว่า ศิลปินพื้นบ้าน ผู้ที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุ ครูบาอาจารย์ เราเรียกว่า ผู้นำทางประเพณี

สื่ออาคารสถานที่ หมายถึง ตัวอาคารหรือสถานที่ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ โบราณสถานต่างๆ สถานที่ที่มีตำนานเล่าขาน สถานที่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ ได้แก่ หอประชุม ห้องจัดแสดง ลานมกัฟกลางแจ้ง หรือเป็นสถานที่ที่ใช้ในการพัฒนาจิตใจ เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา เป็นต้น

สื่อกิจกรรม หมายถึง กิจกรรม หรือวิธีการ หรือการดำเนินงานต่างๆ ที่จัดขึ้นตามวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง เพื่อช่วยเสริมให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดทัศนศึกษา การแข่งขัน การประกวด การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา การแสดง การสาธิต เป็นต้น

สภาพการใช้สื่อ หมายถึง กิจกรรม หรือการที่ได้จัดกระทำต่อสื่อในการที่จะนำสื่อไปใช้เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม ได้แก่ การวางแผนใช้สื่อ การคัดเลือกสื่อ การดำเนินการใช้สื่อ และการประเมินผลการใช้สื่อ

ความต้องการใช้สื่อ หมายถึง ความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้าน ที่ต้องการใช้สื่อเผยแพร่วัฒนธรรม โดยพิจารณาแล้วว่าสื่อแต่ละประเภทที่นำมาใช้นั้นมีความเหมาะสมกับเนื้อหาของวัฒนธรรม และสามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการใช้สื่อ หมายถึง สาเหตุ ข้อขัดข้อง อันเป็นอุปสรรคที่ต้องนำมาพิจารณาแก้ไขในการใช้สื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรม หมายถึง บุคลากรที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบหรือได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมในหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมในจังหวัด

ผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้าน หมายถึง กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านในแต่ละตำบลและหมู่บ้านคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ปกครอง ดูแลความสงบเรียบร้อยของตำบลและหมู่บ้าน หมู่บ้านใดที่ผู้ใหญ่บ้านได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลคือกำนัน หมู่บ้านนั้นจะไม่มีผู้ใหญ่บ้านแต่จะมีกำนันเป็นผู้นำหมู่บ้าน

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานวัฒนธรรม หมายถึง หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการเผยแพร่วัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตำบลบ้านเก่า ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โรงเรียนผู้นำวัฒนธรรม และพิพิธภัณฑสถานวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ดังมีรายชื่อในภาคผนวก ข.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพ ความต้องการ และปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผยแพร่วัฒนธรรมในหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติการเผยแพร่วัฒนธรรมของหน่วยงานต่างๆ และองค์กรวัฒนธรรมท้องถิ่น ในลำดับต่อไป

3. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมและองค์กร วัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม

4. เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ วัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและชุมชน